

Κ' ἂν δὲν θὰ κάψω τὰ χωριά εἴτε τὴ Βιλαίη
Θὰ κάμω μάναις δίχως γιούδες γυναίκαίς ἴχως ἄνδρες
Θὰ κάμω καὶ μιὰ παπαδιά ἀπὸ τὴν Ναρκοτίνα
Νὰ περπατῇ νὰ κλαίγεται, νὰ περπατῇ νὰ κλαίῃ.
Ὁ Δῆμος πάει τὸ Ζυγὸ καὶ ὁ Διάκος τὸ ποτάμι
Κ' ἐπῆγαν καὶ ἀνταμώθηκαν στὴ ράχη στὰ μπαρδούνα,
Ποῦ 'ναι τὰ κρύα τὰ νερὰ καὶ τὰ παχὺὰ κριάκια
Ἔχουν μὲ κλέφταις μάζωξι καὶ πᾶν ν' ἀνταμωθοῦνε
Τὸν Ἀλιζώτη τὸν περίφανον τὸν Ἀργυροκαστρίτη,
Καὶ μὲ τὸν Γούλα τὸ καλὸ καὶ τ' αἰετοπαλληκάρη.
Ἐγὼ γιὰ χεῖλι κόκκινο καὶ ἐγὼ γιὰ μαῦρα μάτια,
Ἐγὼ γιὰ τὴν ἀγάπη μου τρεῖς βίγλας θὰ νὰ βάλω
Βάσω τὸν ἥλιο στὰ βουνά, τὸ σκυρρατὶ στὸς κάμπους,
Τὸν κύρ βοριά τὸν ὄρεσιν βάνω στὰ παραθύρια
Βάνω στὰ παραθύρια μου γιὰ μάτια καὶ γιὰ φρύδια.
Παραθύρισα μ' ὠμορφὴ καὶ ἀργυροκαρφωμένη
Γιὰ νοίξετε, γιὰ κλείσετε, γιὰ πῆς τε τῆς κυρᾶς σας,
Γιὰ πῆς τε τῆς κυρούλας σας νὰ βγῇ στὰ παραθύρι
Δὲν εἶμαι ὄρεος νὰ τὴν πιῶ, καὶ ἀπὸς νὰ τὴν ἀρπάξω.
Μὲν εἶμ' ἐκείνο τὸ πουλὶ τὸ παραπονισμένο
Ὅτι ὄδρω ἴσκιό κάθουμαι, κλαράκι καὶ κοινοῦμαι
Κ' ἐπ' ὄδρω κόρην ὠμορφῇ, φιλωτὴν καὶ διαδαινῶ.
Φίλησέ με, λιθέντη μου, καὶ πάλι φίλησέ με,
Κ' ἀπὲ ν' ἀρήσης τὴν ὑγεία, καὶ θὰ πέρης τὴ στράτα.
Πάλι καλαῖς ἀντάμωσας· πάλι θὰ φιληθοῦμε.

V.

Πέρα σ' ἐκείνο τὸ βουνὸ, ὅπου 'φηλὸ καὶ μέγα,
Τὴν ἀποκείθε τὴν μεριά, εἶναι μιὰ κρύα βρύσι.
Ἄγουρος πέτρα πελεκᾷ, μὲ τὸ 'να τοῦ τὸ χέρι
Μὲ τὸ 'να τοῦ τὸ χέρι 'κόνα ζωγραφισμένη.
Ἄγουρος ἄλλος διαβῆκε καὶ τὸν κατημαράει
Ἄγουρε ποῦ ν' τὸ χέρι σου καὶ πελεκᾷς μὲ τὸ 'να.
Ἐτόρα ποῦ μὲ ρώτησες νὰ σοῦ τὸ μαρτυρήσω.
Κόρη ξανθὴν ἐφίλητα καὶ μοῦ κοψαν τὸ χέρι.
Ἄς τὴν ἐτριοφίλαγα καὶ ἄς μ' ἐκοψαν καὶ τ' ἄλλο,
Ἄς τὴν ἐματρίλαγα καὶ ἄς μ' ἐκοψαν καὶ ἐμένα.
Ἄγουρε μ' κακὸ 'πὸ καμὲς καὶ σοῦ κοψαν τὸ χέρι
Κ' ἡ μάνα σου σὲ καρτερεῖ καὶ αὐτὴ σὲ παντηχαίνει.
Πίσω ἐγὼ δὲν ἔρχομαι καὶ πίσω δὲν πηγαίνω
Κ' ἂν πᾶτε εἰς τὸν τόπο μας καὶ κάτω στὰ χωριά μας
Νὰ πῆτε τῆς μανούλας μου νὰ πῆτε 'σ' ἀδελφῆς μου
Ποτὲ νὰ μὴ μὲ καρτεροῦν, νὰ μὴ μὲ παντηχαίνουν.

VI.

Τώρα τὴν αὐγὴ, τώρα ἡ αὐγὴ χαράζει,
Τώρα τὰ πουλιά τώρα τὰ χελιδόνια.
Ὅλα κηλαδοῦν σὲ ἀφέντη μου τὴν πόρτα.
Ξύπν', ἀφέντη μου, ξύπνα, γλυκὸ μου ἡτέρι
Ξύπνα φίλησε, φίλησε μαῦρα μάτια
Καὶ ἄσπρο λιμὸ, βολάκια σὰν λαμόνια.
Ἄς με, Διγενῆ, λίγον ὕπνο νὰ πάρω
Γιὰτ' ἀπόστασα καὶ εἶμ' ἀποσταμένος
Ἀπ' τὸν πόλεμο καὶ ἀπ' τὰ πολλὰ τουφέκια.
Μὲν ἀφέντης μου ὅλο 'μπροστὰ μὲ στέλνει
Γιὰ νὰ σκοτωθῶ νὰ πάω σκοτωμένος.
Μποὲ μποὲ, μάτια μου, μποὲ μποὲ, γλυκὸ μου ἡτέρι
Δὲς μὴν σκοτωθῇ, μὴν πάης σκοτωμένος
Ποῦ θὰ σ' εὐρῶ γὰρ διὰ ν' ἀνταμωθοῦμε;
Ἐδῶ ποῦ πάω, κόρη μου, ποτὲ δὲν μ' ἀνταμώνεις.

VII.

Ἐμένα ὁ ἀφέντης μου μὲ βάνει καὶ κερνάω
Καὶ ἀπὸ τὸ συνεχέραςμα καὶ ἀπ' τὰ φιλὰ τραγούδια
Τρεμοῦλας τὸ χέρι μου, μοῦ πέφτει τὸ ποτήρι.
Οὔτε σὲ πέτρα ἔπεσε, οὔτε καὶ σὲ λιθάρι,
Μὰ στῆς κυρᾶς μου τὴν ποδιά, σὲ ἀφέντη μου τὸ γόνα.
Τ' ἀφέντη βρυσφάνηκε καὶ πᾶει νὰ μὲ πουλήσῃ
Διακλητῆδες ἔδωκε σ' ὅλα τὰ Κατιλίκια

Ποῖος θέλει δοῦλον εὐμορφὸ νὰ τὸν κερνᾷ νὰ πίνῃ;
Μὴ μὲ πουλήσῃ, ἀφέντη μου, καὶ μὴ μὲ παζαριάζῃ
Κ' ἐγὼ 'μαι δοῦλος εὐμορφὸς καὶ δοῦλος προκομμένος.
Θὰ σὲ πουλήσῃ, δοῦλε μου, καὶ θὰ σὲ παζαριάσω.
Ἄδικ' ἀφέντη μ' ἄδικο σὲ τί-οιο παλληκάρη
Μὲ ξέρουν οὔτε ὁ ντουναῖς μὲ ξέρει οὔτε ὁ κόσμος.
Σύρε, δοῦλε μου, στὸ καλὸ ποτὲ-μὴ μ' ἀνταμώσης.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

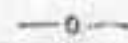
Τῷ φιλέλληνι εἰς Μ. Γῆν ἐρυθρὰν δια-
τριβὴν θέλομεν δημοσιεύσει δταν ἴδωμεν καὶ τὸ
τέλος αὐτῆς.

Ἡ ἐπομένη ἀξιόλογος περιγραφή τῆς ναυμαχίας τοῦ
Νεοκάστρου συνοδεύεται καὶ ὑπὸ πίνακος ἀκριβεστάτου·
ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δαπάνη τῆς ἐκτυπώσεως αὐτοῦ εἶναι
ὑπερογκος, δὲν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν αὐτὸν δω-
ρεάν πρὸς τοὺς ἡμετέρους συνδρομητάς. Ὅστις ὅμως
ἐπιθυμεῖ ν' ἀποκτήσῃ ἀντίτυπον αὐτοῦ, ἄς ἀποσταλῇ
πρὸς τὴν διεύθυνσιν στέλλων καὶ δραχμὴν μίαν.

Η ΕΝ ΝΑΒΑΡΙΝΩ ΝΑΥΜΑΧΙΑ.

Α'.

Ἀχρὶς ὥρας παρ' ἡμῖν εὐδεμία ἐφάνη ἀκριβῆς πε-
ριγραφή τῆς ἐν Ναβαρίνῳ ναυμαχίας, διὰ τῆς ὁποίας
καὶ τρεῖς Δυνάμεις, αἱ ἡγεμονεύουσαι κατὰ τὸ ἡμέτε-
ρον ἡμισφαίριον, ἐμπράκτως καθιέωσαν τὴν Ἑλλη-
νικὴν αὐτονομίαν. Σκοποῦντες προσωρινῶς νὰ θερα-
πεύσωμεν τὴν ἑλλειψίν ταύτην, μετρίσοις ἐπεριώνυ-
μος συγγραφεὺς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκδώ-
σῃ καὶ τὸ περὶ τούτου μέρος αὐτῆς, ἡκολούθησαμεν
τὸ ἀνώνυμον ὑπόμνημα, τὸ δημοσιευθὲν ἐν Νεαπόλει
ἐν ἔτει 1833. Περαιτέρως τοῦ Φαρνείσου Ταύρου καὶ τῶν
ἄλλων ἐκμαγείων ἀρχαίων ἀριστουργημάτων, περ-
φθέντων παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ὄντως
δῶρον βασιλικόν, ἄς ὁμολογήσωμεν καὶ αὐτὴν τὴν
χάριν εἰς τὸν Μονάρχην ταῦτον, ὅστις διέταξε τὴν
σύνταξιν τοῦ ὑπομνήματος, ὅπως λάβῃ τελειοτέραν
γνώσιν τῶν ἀνδραγαθημάτων. Ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ
εἶναι λίαν ἀξιοχρεὺς, διότι ἤντλησεν ἐκ τῶν ἐκθέ-
σεων τῶν τριῶν ναυάρχων πρὸς τὰς κυβερνήσεις των
(1) καὶ ἐξ ἄλλων ἀξιοπίστων μαρτυριῶν (2), ἐπισυν-
άπτει δὲ καὶ τὸ διάγραμμα τοῦ λιμένος κατὰ τὴν
θέσιν τῶν στόλων, σχεδιασθὲν παρὰ τοῦ διευθυντοῦ
τῆς φρεγάτας Δαρμούθ.

Ἰδοὺ τοῦ σωτηρίου τούτου εἰς τὴν Ἑλλάδα συμ-
δάντος ἢ ἐξιστόρησις.

Ἀφοῦ ἐν ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας καὶ ἀδαιρέτου

(1) The united service journal and naval and military
magazine 2 Φεβρ. 1829, Moniteur, δευτέρα ἐξαμηνία 1827.

(2) Ἐπιστολὴ Ἀμιλτωνος πρὸς τὸν Κεδριγκιῶνα καὶ
πληροφορίαι τοῦ Ἰππότου Βοδίσκου Ράσου ὑποπλοίαρχου
αὐτόπτου κτλ.

Τριάδος υπεγράφη τὴν 6 Ἰουλίου 1827 ἐν Λονδίῳ ἡ συνθήκη, δι' ἧς αἱ τρεῖς δυνάμεις, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας συνωμολόγησαν νὰ προτείνωσι τὴν μεσιτείαν αὐτῶν πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβερνήσιν, ὥπως συνδιαλλαχθῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, γινομένων ὑποτιλῶν, ἐξέπλευσαν οἱ στόλοι αὐτῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς προτάσεως ταύτης, κατὰ τὴν ἐν παρυτήματι τῆς αὐτῆς συνθήκης αὐθημερὸν συνυπογραφείσαν συμφωνίαν. Οἱ στόλοι οὗτοι διεσπύοντο πρὸς τὴν Μελίτην ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀντιναυάρχου Κοδριγκτῶνος· τῆς Γαλλικῆς μοίρας ἡγεγαν ὁ Ρινὸ, τῆς δὲ Ῥωσικῆς ὁ Εὐδέν. Καὶ αἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες καὶ ἐμπειρότατοι τῶν ναυτικῶν ἦσαν καὶ μεγαλόψυχοι καὶ ἀκρώς συνετοί.

Προσωρμίζοντο ἀρχομένου τοῦ Σεπτεμβρίου (1827) οἱ στόλοι τῶν Αἰγυπτίων ὑπὸ τὸν Μουχαρέμπεην καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὸν Καπετάρμπεην ἐντὸς τοῦ λιμένος Ναβαρίνου, φέροντες 18 χιλιάδας στρατιωτῶν πρὸς ἀπόβασιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ, ἐνταῦθεν δ' ἐμειλλον νὰ ἐξορμήσωσι, διὰ νὰ ἐροδιώσωσι τὰς Πάτρας καὶ τὸ Μεσολόγγιον καὶ νὰ ἐκπορθήσωσι τὰς πολεμικὰς νήσους Ὑδρας καὶ Πατῶν. Ὁ Βρετανὸς ναύαρχος, ἡδὴ συμπλέων μετὰ τῆς Γαλλικῆς μοίρας, εἶχε ῥητὴν παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του διαταγὴν νὰ ἐναντιωθῇ εἰς πᾶσαν ἀποβίβασιν στρατοῦ, τροφῶν καὶ ὀπλῶν εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τῆς Ἑλλάδος. Λαβὼν ἀπομένως γινώσιν περὶ τῆς παρασκευῆς τῶν βαρεθάρων, ἐπλευσε πρὸς τὸ Ναβαρίνον, ἐνθα ἠγκυροβόλησε τὴν 25 Σεπτεμβρίου καὶ ἀποβίβασθεις μετὰ τοῦ Ρινὸ συνδιαλέχθη αὐτοπροσώπως μετὰ τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ. Ὁ Αἰγύπτιος ἤρνετο νὰ ὁμολογήσῃ ἀνακωχὴν, ἀξίων ὅτι δὲν εἶχεν ἐξουσίαν νὰ διαπραγματευθῇ μετ' ἐκείνου. Μετὰ πολλὰς ὑπεκφυγὰς ὑπέσχετο ἐν τούτοις νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν κύριόν του τὴν θέλησιν τοῦ Κοδριγκτῶνος, ἐγγυώμενος ἀπραξίαν ἐπὶ εἰκοσι ἡμέρας. Ἀλλ' οὗτος, ἐμπειρὸς ὢν τῆς περὶ τὰς ὑποσχέσεις ἀπιστίας τῶν Τούρκων, δὲν ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτὰς, καὶ ἐξερχόμενος τοῦ Ναβαρίνου διέταξε φρεγάταν νὰ κατασκοπεύῃ τὰ κινήματά των, ἐσπευσεν δὲ πρὸς τὴν Ζάκυνθον, διὰ νὰ γνωστοποιήσῃ τὴν ἀνακωχὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μοῖραν, μέλλουσαν νὰ ἐκπλεύσῃ ὑπὸ τὸν Κόχρανον πρὸς ἀπελευθέρωσιν διζφόρων νήσων. Ὁ Ρινὸ διεσπύετο ἐν τασούτῳ πρὸς τὴν Μήλον. Ὁ Ἰβραήμ Πασᾶς τότε, κατὰ τὴν συνήθη πανουργίαν τῶν Τούρκων, ὠφελοῦμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν συμμάχων, ἐξήρχετο τοῦ Ναβαρίνου με πολυαριθμούς ναῦς πλέων πρὸς τὰς Πάτρας. Ἀλλ' ὁ Κοδριγκτῶν, ἐκτὸς τῆς ναυαρχίδος του, τῆς Ἀσίας, ἄγων καὶ ἄλλα πλοῖα, τὸν ἐβίβασεν καὶ τὸν ἐσήμανε νὰ μὴ προχωρήσῃ. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἠρνεῖτο νὰ ὑπακούσῃ, ἀλλὰ βλέπων προσεγγίζουσιν τὴν Ἀσίαν, ἐξ ἧς ἐρόφθη καὶ σφαῖρα διὰ τηλεβόλου, ἀνέστρεψε καὶ ἐπανήλθεν εἰς Ναβαρίνον τὴν 4 Ὀκτωβρίου. Ἀγανακτῆσας ὁ ἀλαζὼν Αἰγύπτιος διὰ τὸ ἐμπόδιον, ἀπεράσισε νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ ξηρὰν ὅ,τι δὲν ἦ δυνατόν κατὰ θάλασσαν. Ἀπεβίβασε λοιπὸν ὅλον τὸν στρατὸν καὶ ἐστείλεν εἰς Καλάμας ἑπτακισχι-

λίους ἄνδρας ὑπὸ τὸν Καχαγιάμπεην καὶ τετρακισχιλίους εἰς Ἀρκαδίαν, αὐτὸς δὲ παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Μάνης μετ' ἐκλεκτοῦ στρατεύματος Νουβιανῶν καὶ Αἰγυπτίων. Δὲν ἠρξάσθη ὁμῶς ν' ἀβηθῇ αὐτῷ τὰς πρὸς τοὺς συμμάχους ὑποσχέσεις του, ἀλλὰ θέλων νὰ ἐκδικήσῃ τὴν κατὰ τῆς σημαίας του ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος ὕβριν, διέταξε τοὺς ναύαρχους Καπετάρμπεην καὶ Μουχαρέμπεην νὰ καιροφυλακτήσωσι τοὺς συμμάχους, ἕως οὗ δυνήθωσι νὰ καταστρέψωσι τοὺς στόλους των, διὰ νυκτὸς ἀναγόμενοι καὶ ἐμβάλλοντες τὰ πυρπολικά ἀνὰ μέσον τῶν Ἀγγλικῶν καὶ τῶν Γαλλικῶν πλοίων. Διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τοιοῦτον ἀλέθριον σχέδιον ὁ τουρκοαἰγύπτιος στόλος παρετάχθη ἐντὸς τοῦ λιμένος Ναβαρίνου, ἐτοιμὸς νὰ ἐκπλεύσῃ, προτάσσων τὰ πυρπολικά.

Ἐπανήλθον ἐν τασούτῳ τὰ γαλλικὰ πλοῖα, μεθ' ὧν ὁ Κοδριγκτῶν ἐπλευσε πρὸς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἰδὼν τὴν ἐπιστίαν τῶν Αἰγυπτίων δικαίως ἠγανάκτησεν. Ἐγραψε λοιπὸν πρὸς τὸν Ἰβραήμ Πασᾶν, ἐλέγχων αὐτὸν διὰ τὴν παραβίαν τῆς ἀνακωχῆς, πρῶτον μὲν διότι λαθραίως ἐξέπλευσαν τοῦ Ναβαρίνου, ἔπειτα δὲ διότι ἀπεβίβασε στρατιώτας εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἵτινες ἐπὶ ῥῆθρον καὶ ἐκρηλάτουν τὰς πέριξ χώρας, καὶ βεβαίων ὅτι ὑπῆρχε τελεία συμφωνία περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας καὶ τῶν βασιλέων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅτι εἶχε ῥητὰς διαταγὰς ἀπὸ τοῦ Κυρίου του περὶ τῆς παύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ ὅτι ἤθελε μεταχειρισθῇ τὴν βίαν καὶ πρὸς Τούρκους καὶ πρὸς Αἰγυπτίους, εἰάν δὲν ἀπέχωσι τοῦ πολέμου. Καὶ λοιπὸν παρεκάλει τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, τὸν Αἰγύπτιον, νὰ μὴ γίνῃ αἷτιος χύσεως πολλοῦ αἵματος διὰ τῆς ἐπιμονῆς του. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεχειρίσθη εἰς τὸν πλοίαρχον Φελλόνην τοῦ Δαρτυμούθ, ὅστις ἐστρέψεν ἀμέσως τὴν πῶρην πρὸς τὸ Ναβαρίνον.

Ἐπανηλθούσης τῆς φρεγάτας ταύτης καὶ κομιζούσης οὐχὶ εὐχάριστον τὴν ἀπόκρισιν, ὁ Κοδριγκτῶν ἀπεράσισε νὰ περιμείνῃ τὴν ἀφίξιν τῶν Ῥώσων, πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πρακτέου. Πρῶτον λοιπὸν τῆς 17 Ὀκτωβρίου οἱ ἐπὶ τῶν καρχησιῶν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου κατασκοπεύοντες ναῦται ἐκραζαν, ὅτι βλέπουσιν ὀκτὼ πλοῖα προσερχόμενα ἀπὸ Λιβῆς, τὰ ὅποια ἀνεγνώριζον ὡς Ῥωσικά. Μετὰ τὴν ἐννοσιν τῶν τριῶν μοιρῶν ὁ συμμαχικὸς στόλος συνίστατο ἐξ 27 πλοίων, ἐξ ὧν ἡ ναυαρχὴ τοῦ Κοδριγκτῶνος Ἀσία εἶχεν 84 τηλεβόλα, ἡ Ἀλβίων καὶ ἡ Γενούη 74 ἡ Δαρτυμούθ 44, ἡ Καμδρία 48, ἡ Γλασκόβη 50, ὁ Ταλβότ 28, τὸ Ρόδον 17 τὸ Μοσκουῖτον, ἡ Φιλομήλα καὶ τὸ Ἀλλέγρον 10, ἡ Ἐλαφος 6, καὶ ταῦτα ἦσαν Ἀγγλικά· ἡ Τρίαινα καὶ ὁ Σκιπίων 74, ἡ Σειρήν, ναυαρχὴς τοῦ Ρινὸ 64, ἡ Ἀρμίδα 44, ἡ Δάφνη καὶ ἡ Ἀλκυὼν 8, ταῦτα δὲ Γαλλικά. ἡ ναυαρχὴς τοῦ κόμπτος Εὐδέν Ἀζόρ 74, ὁ Χαγγούτης καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ 74, ὁ τῆς Νέβας Ἀλέξανδρος 84, ὁ Καστωρ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος 48, ἡ Ἐλένη καὶ ἡ Προδονόη 32, ταῦτα δὲ Ῥωσικά. Ἦσαν λοιπὸν 10 πλοῖα τῆς γραμμῆς, ἐν ἀλιτενὲς δίκροτον (raso), 8

φρεγάται, 2 κορβέται και εξ βρίκια και γολέται, φέροντα 1290 τηλεβόλα και δέκα χιλιάδας ναυτών.

Τὴν 18 Ὀκτωβρίου ὁ ἡγεμὼν τοῦ στόλου συνεκάλεσε ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τοῦ τοῦ ναυάρχους γάλλον καὶ ῥώσον, καὶ συνεβουλευθῆ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ πρακτέου, ἐκθέσας δὲ τὴν ἀπιστίαν τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ ἐπρότεινε δύο σχέδια, ἢ ν' ἀποκλείσωσι στενῶς τὸ Ναβαρίνον, ἢ εἰσπλέοντες νὰ καταλάβωσι θέσιν ἐνώπιον τοῦ τουρκοαἰγυπτιακοῦ στόλου, διὰ ν' ἀναγκάσωσι τοὺς βαρβάρους εἰς ἀπραξίαν. Τὸ μὲν πρῶτον ἀπεκρούσθη ὡς δυσεκτέλεστον, διότι οἱ ἀνεμοὶ τοῦ ἐγγιζόντος χειμῶνος ἤθελον ἀποδιώκει συχνὰ τὰ πλοῖα ἀπὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὅστις ἤθελεν εἰσθαι μάταιος καὶ ἤθελε παρέχει τὰ μέσα εἰς τὸν Ἰβραήμ Πασᾶν νὰ ἐξακολουθῇ τὸν πόλεμον κατὰ τὴν Πελοπόννησον· ἔγεινε λοιπὸν κοινῇ ψήφῳ δεκτὸν τὸ δεύτερον.

Διὰ νὰ μὴ παραλείψῃ ὅμως ὁ συνετὸς Κοδριγκτῶν ἀπόπειράν τινα, δυναμένην νὰ συντελέσῃ εἰς συμβιβασμὸν, πρὶν ἀποφασίσῃ ὁριστικῶς τὴν προσβολήν, ἐπεμψεν ἐκ νέου τὴν Δαρτμούθ εἰς Ναβαρίνον μεθ' ἐτέρας πρὸς τὸν Ἰβραήμ ἐπιστολῆς, γαλλιστὶ γεγραμμένης. Μετὰ τὸ συμβούλιον τοῦτο ὁ Ρίνυ καὶ ὁ Εὐδεν, λαβόντες τὰς ὁδηγίας παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ στόλου, ἐπανῆλθον εἰς τὰ πλοῖά των. Ἐν τοσούτῳ ἐπέστρεψεν ἡ Δαρτμούθ, κομίζουσα ἀπάντησιν ἀριστον καὶ ἀγέρωχον. Τότε κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς 20, πνεύσης αὐρᾶς βορειοδυτικῆς, ἡ ναυαρχὶς Ἀσία ἐσήμανε τὴν ἐν παρατάξει πορείαν τοῦ στόλου, ἔχοντος πρόποδας τοὺς ἀριστεροὺς, εἰς δύο παραλλήλους στίχους, τὰ μὲν ἀγγλικά καὶ γαλλικά πλοῖα ὑπὸνέμα τὰ δὲ ῥωσικά προσήνεμα, ὅπως πάντα κίλων ἀνασεύοντα πλεύσωσι πρὸς τὸ Ναβαρίνον. Ὁ βρεττανὸς ἡγεμὼν παρηγγύα εἰς τοὺς ναυάρχους καὶ εἰς ὅλους τοὺς πλοιάρχους τοῦ στόλου, ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν μετὰ τῶν Τούρκων σύγκρουσιν, ὅθεν νὰ μὴ ἐκκενώσωσι τηλεβόλον οὔτε διὰ μόνης πυρίτιδος, καὶ νὰ μὴ διακπλεύσωσι διὰ τῆς τάξεως τῶν Τουρκοαἰγυπτίων, νὰ εἶναι ὅμως προπαρασκευασμένοι εἰς μάχην καὶ εἰς ἀγκυροβολήσιν, προσδέοντες εἰς τὰ ἀγκύρια σχοινία καὶ ἄλλα καλώδια διὰ πᾶσαν ἐνδεχομένην περίστασιν. Τελευτῶν δὲ παρήγγελλεν ὅτι, ἂν οἱ Ὀθωμανοὶ, ἀπορρίψαντες ὅλας τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις, τολμήσωσι νὰ πυροβολήσωσι κατὰ τῆς σημαίας τῶν συμμάχων, νὰ ἐνθυμηθῶσι τότε τοὺς ἀξιωμανημονεύτους τοῦ Νέλσωνος λόγους· ὅτι οὐδεὶς διευθυντὴς σφάλλει, παραβαλλόμενος πρὸς ἐχθρικὸν πλοῖον (No captain can do very wrong who places his ship alongside of an enemy). Ἐνῶ ἐν τούτοις ὁλος ὁ στόλος ἐπλεε πρὸς τὸ Ναβαρίνον, ἀπεσπᾶτο ἡ φρεγάτα Γλασκόδη καὶ, στρέφουσα τὴν πρῶσαν πρὸς βορρᾶν, διευθύνειο εἰς Πάτρας, διὰ νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν Ἀμιλτώνα τὴν ἀπόφασιν τοῦ στολάρχου.

Ὁ λιμὴν τοῦ Ναβαρίνου κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς τῆς Πελοποννήσου ἀκτῆς καὶ σχηματίζει κόλπον, τριῶν ἔχοντα μιλίων μῆκος καὶ δύο πλάτος. Δυτικῶς ἀποφράττει αὐτὸν ἡ Σφακτηρία, νῆσος πετρώδης καὶ

ξηρὰ, ἥτις πρὸς βορρᾶν τόσον προσεγγίζει τὴν ἡπειρον, ὥστε ἐντεῦθεν ὁ εἰσπλους εἰς τὸν λιμένα δὲν εἶναι ἐφικτός, εἰ μὴ διὰ στενωτάτου παρθμοῦ πλωιμου μόνον εἰς ἀκῆτια. Ἀλλὰ πρὸς μεσημβρίαν τὸ πλάτος τοῦ στόματος εἶναι σχεδὸν τρία τέταρτα μιλίου. Τὰ ὕδατα εἶναι πανταχοῦ βαθέα, ὥστε τὰ μεγάλα πλοῖα δύνανται νὰ χαλάσωσι παρὰ τὴν ὀχθὴν τὴν ἀγκυραν ἐπὶ πυθμένος ἀμμόδους καὶ πολυψήφιδος. Ἐπὶ μεσημβρινῆς ἀκρας τῆς ἡπείρου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Τυμαθίου κεῖται τὸ φρούριον καὶ ἡ πόλις τοῦ νέου Ναβαρίνου, τοῦ ὁποῦ αἱ κανονοστοιχίαι κυριεύουσι τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐνῶ ἐπὶ ἀκρωτηρίου, τοῦ Κοροφασίου, κατάντικρυ τῆς βορείου ἀκρας τῆς Σφακτηρίας ὑψοῦται τὸ φρούριον τοῦ παλαιοῦ Ναβαρίνου. Ἐν τῷ ὀμφαλῷ τοῦ λιμένος φαίνεται σκόπελος σχεδὸν ἡμίσεως μιλίου ἔχων μῆκος. Ὡς ἐκ τῶν πολλῶν λόφων, μᾶλλον ξηρῶν, κύκλῳ τοῦ κόλπου εἶναι οὗτος ἐν σκέπῃ πνευμάτων. Ὁ Τουρκοαἰγύπτιος στόλος ἦτο προσωρμισμένος αὐτόθι ἀνά δύο στίχους ἐν ἡμικυκλίῳ, τοῦ ὁποῦ τὰ κέρατα ἐξετείνοντο ἐντεῦθεν μὲν μέχρι τῆς ἐσχατιᾶς, ἐφ' ἧς κεῖται τὸ Ναβαρίνον, ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τῆς μεσημβρινῆς ἀκρας τῆς Σφακτηρίας, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ τις εἰς τὸν λιμένα, χωρὶς νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὰς διασταυρουμένας βολὰς τῶν ἰσχυρῶν τούτων πλοίων καὶ τῶν κανονοστοιχιῶν τῆς ξηρᾶς. Ἡ πρώτη τάξις κατὰ τὸ ἐνδότερον τοῦ ἡμικυκλίου ἀπικριζέτο ἐκ πλοίων τῆς γραμμῆς, ἐκ δικρότων ἀλιτενῶν καὶ ἐκ φρεγατῶν τῶν 54, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ μεγάλων καὶ μικρῶν κορβέτων καὶ ἐκ βρικίων. Ὁπισθεν τῶν δύο τούτων τάξεων ἐφαίνοντο κορβέται καὶ βρίκια εἰς διαφόρους θέσεις ἡγκυροβολημένα, ἄλλοι δὲ στολίσκος τῆς Τύνιδος ἐκ τριῶν μικρῶν φρεγατῶν καὶ ἐνὸς βρικίου ἵστατο πλησίον τοῦ ἐν μέσῳ σκοπέλου, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ μεθέξῃ εἰς μάχην τινα. Ἀλλὰ Αἰγυπτιακὰ βρίκια ἦσαν ἡγκυροβολημένα ὑπὸ τὰς κανονοστοιχίας τοῦ φρουρίου, τὰ δὲ πυρπολικά ἐπὶ τῶν δύο κερμάτων τοῦ ἡμικυκλίου ἦσαν ἐτοιμα νὰ ἐφορμήσωσι κατὰ τῶν εἰσερχομένων πλοίων. Ἐπὶ τέλους τὰ φορταγωγὰ ἔκειντο ἀτάκτως κατὰ τὸν μεσημβρινὸν αἰγιαλὸν τοῦ λιμένος. Μεταξὺ τοῦ στόλου τῶν βαρβάρων διακρίνοντο τρία πλοῖα τῆς γραμμῆς, ἐξ ὧν ἡ ναυαρχὶς τοῦ Καπιτάμπεη ἔφερε 86 τηλεβόλα, δύο τῶν 74, πέντε ἀλιτενὴ δικρότα τῶν 64, ἀλλὰ βάλλοντα σφαίρας 30 λιτρῶν, ἐννέα φρεγάται τῶν 54, 31 κορβέται τῶν 26, ἐνδεκα βρίκια τῶν 18 καὶ ἐννέα πυρπολικά, ἐκτὸς τῶν πλοίων τῆς Τύνιδος καὶ τῶν φορταγωγῶν, 41 τὸν ἀριθμὸν, πολλῶν μάλιστα ὀπλισμένων. Ὁμοῦ ὁ στόλος οὗτος συνέκειτο ἐξ 71 πλοίων, φέρων 2,000 τηλεβόλων καὶ 18,000 περίριπου ναυτῶν, ὅλα δὲ ἦσαν ἀκμαία καὶ ὠραία, κατὰ μέγα μέρος καὶ ἰδίως τὰ Αἰγυπτιακὰ ναυπηγηθέντα ἐν Ἰταλίᾳ. Οἱ Τουρκοαἰγύπτιοι ὑπερεῖχον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν τηλεβόλων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ κατὰ τὰ πυρπολικά, τὰ ὁποῖα κῆξαν τὰς δυνάμεις των, προσέτι δὲ ἐδοθηθῶντο ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ λιμένος κανονοστοιχιῶν. Οἱ σύμμαχοι ὅμως εἶχον ἀνώτερον ἀριθμὸν δικρότων καὶ ἦσαν εὐκίνητοίτεροι.

Ἄν τοιαῦται ἦσαν αἱ βλικάι δυνάμεις τῶν δύο στόλων, αἱ ἤθικαι ὁμῶς διέφερον πολὺ. Τῶν συμμάχων οἱ ναύαρχοι ὡμονόουν πληρέστατα, εἶχον δὲ πᾶσαν ἐμπειροσύνην εἰς τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν, ἂν καὶ οὔτε Γάλλοι οὔτε Ῥῶσοι εἶχον ποτὲ πολεμήσει ὑπ' αὐτόν. Μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν τριῶν μοιρῶν ὑπῆρχεν ἄκρα ἀμιλλα καὶ τὰ πληρώματα ἦσαν εὐπειθῆ καὶ κατεσκευασμένα, ἂν καὶ συγκείμενα ἀπὸ νέου ναύτας μήπω ναυμαχήσαντας. Πρὸ πάντων οἱ Ῥῶσοι, πρὸ χρόνων μὴ διακείμενοι πολεμῶς κατὰ θάλασσαν, εἶχον εὐκρίτους ναύτας ἀκούσαντας τὸ σύριγμα τῆς σφαίρας, οὐχ ἥττον ἐνεπνέοντο ἀπὸ ἀκάθεκτον ἐπιθυμίαν νὰ δείξωσιν εἰς τοὺς ναύτας τῆς γηραιᾶς Ἀγγλίας, ὅτι εἶναι αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ ἄνδρες τοῦ Βορνχόλμ καὶ τοῦ Τσεσμέ. (1) Τῶν βαρβάρων ὁμῶς οἱ ἀρχηγοὶ ὀλίγην ἐδείκνυν συμποναίαν, ὁ δὲ Καπιτάμπεης εἶχε μᾶλλον τὴν βίβακινδυνον τόλμην πειρατοῦ, ἢ τὴν ψυχρὰν ἀνδρείαν, ἥτις εἶναι ἀναγκαία εἰς ναύαρχον. Τὰ πληρώματα αὐτῶν ἦσαν ὅλως ἀγύμναστα, συγκείμενα ἐκ μιγάδων, Τούρκων, Ἀράβων, Αἰθιοπῶν, Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐνεπνέοντο ὑπὸ μόνου φανατισμοῦ, αἱ δὲ ὑπετάσσοντο μόνον ἐνεκὰ φόβου. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν πλοίων ἦσαν πολλοὶ ἐμπειρότατοι ἀξιωματικοὶ Γάλλοι, ὑπομίσθιοι τοῦ Μεχμεταλῆ, ἀλλὰ κατὰ πρόκλησιν τοῦ Ῥινὸ, αἰσχυρόμενοι νὰ πολεμήσωσι τοὺς συμπολίτας των, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιδιδοσθῶσιν ἐπὶ αὐστριακῶν πλοίων, προσωρμισμένων αὐτόθι.

Β'.

Ἡ ὄψις τοῦ λιμένος καὶ τῶν στόλων ἦτο λίαν μεγαλοπρεπής. Ἡ θάλασσα ἦτον ὅλως γαληνιαία, ὁ οὐρανὸς αἰθριος, καὶ ἡ πνοὴ τοῦ ἀνέμου ἀσθενής, ὁ δὲ ἥλιος κατακόρυφος διὰ τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων τοῦ ἐπηλύγαζε τὰς ξηρὰς ἀπορρώγας κύκλω τοῦ Ναβαρίνου. Ἐντεῦθεν παρὰ τὴν πόλιν ἐφαίνοντο τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ αἱ ποικιλόχροοι, σκηναί, πλῆθος στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ φρουρίου καὶ ἐπὶ τῶν κανονοστοιχιῶν τοῦ νέου Ναβαρίνου καὶ σωρὸς δυστυχῶν Ἑλλήνων, οἵτινες, ἀπὸ τῶν οἰκείων στεγῶν βλέποντες τὸν εὐρωπαϊκὸν στόλον, κῦχοντο νὰ θραύσῃ οὗτος τὰς ἀλύσεις των. Ἐνδότερον ἐβλέπαντο τὰ τουρκοαιγύπτια πλοῖα, πλήρη σημαίων φερουσῶν σπάθην καὶ μηναιδῆς, οἱ δὲ ναῦται αὐτῶν ἐπὶ τῶν καρχησίων καὶ τῶν κεραίων περιφρονητικῶς ἀτενίζοντες πρὸς τὰ συμμαχικά πλοῖα, ἥδη εἰσπλέοντα. Ἐκείθεν ἐπὶ τέλους προσέβαινον οἱ δύο στοῖχοι τοῦ ἀγγλογαλλορωσικοῦ στόλου, πάντα λύσαντος τὸ ἱστία, ἐπὶ δὲ τῶν πυργωμάτων ἴσταντο οἱ ἀξιωματικοὶ διὰ τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων προσηλωμένοι εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ θέαν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου καὶ τοῦ πυκνοῦ καπνοῦ πέριξ τοῦ Ναβαρίνου, ἐμφαίνοντος τὸν ἐμπρησμόν καὶ τὴν λεηλασίαν τῶν βαρβά-

ρων. Τὸ πᾶν ἦτο σιωπηλὸν ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, τὰ καταστρώματα ἦσαν ἐλεύθερα, τὰ τηλεβόλα πλήρη καὶ ἐξέχοντα, ὅλα δὲ τὰ ὄπλα ἔτοιμα. Ἐν τούτῳ ἡρίστων τὰ πληρώματα ἐν θαυμασίᾳ ἀταραξίᾳ, ὥς ἂν οὐδὲν ἐπροσδοκᾶτο, ἐνῶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἐφλέγοντο ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας, νὰ πράξωσι τι κατ' αὐτῶν ἐκ παραφροσύνης οἱ Τούρκοι, ὥστε νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας.

Ὅταν οἱ δύο στοῖχοι τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐφθασαν ἐνώπιον τοῦ στόματος τοῦ λιμένος, ὁ Κοδριγκτῶν φοβούμενος μὴ πυροβοληθῇ ἀπὸ τῆς κανονοστοιχίας τοῦ Ναβαρίνου, ἔταξεν εἰς κέρας τὰ πλοῖα, ὥστε διαπλέων ἐν μέσῳ ν' ἀποφύγῃ τὰς βολὰς ὅσον ἐνεστι, παρήγγειλεν ἐπομένως τὴν προσήνιμον τάξιν ν' ἀναχωρήσῃ, ἐνῶ αὐτὸς πᾶσι κάλσις ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὑπηνέμου τάξεως ἐπρόβαινε. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἡ Ἀγγλικὴ μοῖρα ἐγένετο ἐμπροσθοφυλακὴ, ἡ Γαλλικὴ μέση, ἡ δὲ Ῥωσικὴ ὀπισθοφυλακὴ καὶ ἀπωτέρα τοῦ λιμένος, ὥστε, σιγήσαντος τοῦ πνεύματος, ἔμμενεν ἐκτός. Ἡ Ἀσία προχωρήσασα ἐνώπιον τοῦ φρουρίου τοῦ Ναβαρίνου ἀνέστειλε τὰ μεῖζω καὶ διὰ συριγμάτων παρηγγύα εἰς ὅλα τὰ πλοῖα νὰ πράξωσι τὸ αὐτὸ, ἐκ δὲ τοῦ φρουρίου διὰ βολῆς τηλεβόλου ἄνευ σφαίρας ἐδόθη τῆς παρασκευῆς τὸ σύνθημα εἰς τὸν Τουρκοαιγύπτιον στόλον. Μεγάλῃ ἐφάνη τότε σύγχυσις ἐντὸς τοῦ λιμένος· συνεχεῖς κινήσεις λέμβων, ἀλαλαγμοὶ ἐφ' ὅλων τῶν πλοίων, τῶν τροχαλίων ὁ ῥοῖζος, συχνὴ τυμπανοκρουσία καὶ οἱ βουγμοὶ, τοὺς ὁποίους συνειθίζουσι πρὸ τῆς πυμπλοκῆς οἱ Τούρκοι, ἐδείκνυν ὅτι οὗτοι ἤθελον ἀναπορεύκτως τὴν μάχην. Σχεδὸν ἅμα ἤκούσθη τὸ τηλεβόλον τοῦ φρουρίου, ἐφάνη ἀκάτιον μὲ σημαίαν ἀγγελιοφόρον, ἐφ' οὗ ἔβαινον ἀξιωματικὸς Ὀθωμανὸς καὶ διερχόμενος, διευθυνόμενον ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ὅταν ἐφθασεν ὑπὸ τὴν νυαρχίδα, ἐζήτησεν ὁ ἀξιωματικὸς τὸν ναύαρχον· ἐνώπιον αὐτοῦ ὀδηγηθεὶς εἶπεν, ὅτι στέλλεται παρὰ τοῦ Καπιτάμπεη, διὰ νὰ παρακαλέσῃ τὸν Κοδριγκτῶνα, ν' ἀναστρέψῃ, διότι ὁ Ἰβραήμ Πασᾶς δὲν εἶχεν ἐξουσίαν νὰ συγχωρήσῃ τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος εἰς τοὺς συμμαχικούς. Εἰς τοιαύτην πρότασιν ἀπήντησεν ὑπερηφάνως ὁ Βρεττανὸς, ὅτι ἤρχετο νὰ δώσῃ, οὐχὶ δὲ νὰ λάβῃ διαταγὰς, καὶ ὅτι ἂν αὐθαδιάζοντες πυροβολήσωσι κατὰ τῆς σημαίας του, ἦτον ἔτοιμος ν' ἀποτεφρώσῃ τὸν ὀθωμανικὸν στόλον καὶ οὕτω νὰ τιμωρήσῃ τὴν σκανδαλώδη ἀπιστίαν τοῦ Ἰβραήμ. Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας ἀπέπεμψε τὸν Τούρκον καὶ εὐθὺ πλέων πρὸς τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καπιτάμπεη ἐχάλασε τὴν ἄγκυράν του ἐν βολῆς πιστολίου ἀποστάσει ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ Γενοὺν ἀμέσως ἐπομένη ἀντιπαρετάχθη εἰς τὸ ἕκτον πλοῖον τῶν Ὀθωμανῶν, ἡ δὲ Ἀλβιὼν ἐποθετῆθη ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς ὀγδόης φρεγάτας, ἔχουσα τὸν δεξιὸν τοῖχον πρὸς τὸ ἐννατον δίκροτον αὐτῶν. Ἡ Δαρτμούθ προσωρμίσθη ἐπὶ κορυφῆς τῶν Τουρκοαιγυπτίων πλοίων ἀπέναντι τῆς πόλεως, τὸ Ῥόδον καὶ τὸ Ἀλλέγρον ἐχάλασαν τὴν ἄγκυραν παρὰ τὰ πυρπολικά τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, τέλος δὲ ὁ Ταλ-ῶδτ, ὁ Μοσκούϊτος καὶ ἡ Φιλομήλα, παραπλέοντα τὴν

(1) Ἡ μὲν ἐν Βορνχόλμ ναυμαχία ἐν ἔτει 1788, καθ' ἣν διεφθάρη κατὰ κράτος ὁ στόλος τῆς Σουηδίας, ἡ δὲ ἐν Τσεσμέ ἐν ἔτει 1770.

Σρακτηρίαν, ἐστάθησαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῶν τουρκικῶν στοίχων.

Ἐν τούτῳ ἡ Σειρήν, ἥτις εἶχεν ἀνακωχεύσει, διὰ τὰ προπλεῦσα ἡ βρεττανικὴ μοῖρα, ἀντιπαρετάχθη παρὰ τὴν Δαρτμούθ εἰς τὸ πρῶτον αἰγυπτιακὸν ἀλιτενὲς δίκροτον· ὁ ἀνεμὸς ἐπαυσε τέλος, ὥστε τινὰ δίκροτα Γαλλικὰ καὶ ὅλη ἡ Ῥωσικὴ μοῖρα ἐμεινον ἐκτός τοῦ λιμένος ἐν πλήρει νηνευαίᾳ.

Ἀλλ' ἡ Δαρτμούθ ἠγκυροβόλησεν, ὁ διευθυντὴς αὐτῆς Φελλόης, ἰδὼν πυρπολικὸν ἔτοιμον νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν φρεγάταν του, ἐρέψε λέμβον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπερφε τὸν ἄξιωματικὸν Φιτζρώην, διὰ ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ πυρπολικοῦ, ὅτι οἱ σύμμαχοι δὲν ἤλθον πρὸς πόλεμον, παρακαλὼν αὐτὸν ν' ἀπομακρύνῃ τοιαύτην ἐπικίνδυνον μηχανήν. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι, μὴ σεβόμενοι τὴν σημαίαν τῆς εἰρήνης, ἐπυροβόλησαν κατὰ τῆς λέμβου, φονεύουσι δὲ τὸν δυστυχῆ Φιτζρώην καὶ τέσσαρας ναύτας. Τὰ πληρώματα τῆς Δαρτμούθ καὶ τῆς Σειρήνος μὴ δυνάμενα νὰ κρατήσωσι τὴν ὀργὴν των, βλέποντα τοιαύτην ἐπιβουλὴν, ἐκκένωσι τὰ πυροβόλα των κατὰ τοῦ πυρπολικοῦ, τοῦ ὁποῖου φονεύουσι καὶ τραυματίζουσι πολλοὺς ναύτας, ἀλλὰ τοῦτο φλέγον ἐφορμᾷ ἐπὶ τῆς Δαρτμούθ. Τότε ὁ διευθυντὴς τοῦ Ῥόδου Λάβις ἐπὶ λέμβου καὶ ἄλλη λέμβος τῆς Δαρτμούθ ἐπιπίπτουσι κατὰ τοῦ πυρπολικοῦ διὰ νὰ εὐρέσωσι τὰς θρυαλλίδας, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι οὐχὶ μακρὰν αὐτῶν ἐξέρχεται μετὰ φρικτοῦ πατάγου. Διάφοροι ἐρέται τῶν Ἀγγλικῶν λέμβων ἀπέθανον προσβληθέντες ἀπὸ τῶν φλογερῶν θραυσμάτων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκπυρσοκρότησις τηλεβόλου διὰ σφαίρας, ἀπερὶσκέπτως γενομένη ἀπὸ τοῦ ἐξάρχοντος τῆς τάξεως Αἰγυπτιακοῦ δεικρότου κατὰ τῆς Σειρήνος, δίδει τὸ σημεῖον τῆς συμπλοκῆς. Ἡδὴ ἦτον ἡ 2 ὥρα μ. μ., ὅταν ἡ ναυαρχὴς τοῦ Καπετάνιου ἤρχισε τὸ πῦρ κατὰ τῆς Ἀσίας, ἥτις ἀντεπυροβόλησεν ἐξ ὅλης τῆς πλευρᾶς. Ἀλλ' ὁ ἀντιναύαρχος Κοδρινκτῶν, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ πολεμήσῃ ἀνευ λόγου καὶ βλέπων ὅτι ἡ ναυαρχὴς τοῦ Μουχαρέμπεη δὲν εἶχεν εἰσέτι πυροβόλησαι, ἐχάλασε λέμβον καὶ ἐπερφε τὸν πρῶτον τῆς Ἀσίας, Πέτρον Μιχαήλ, ἀγγελιοφόρον πρὸς διακοπὴν τῆς συμπλοκῆς καὶ συμβιβασμόν. Ὁ Αἰγύπτιος ἀπεκρίνετο, ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος διευθυντὴς τοῦ στόλου του ἠδύνατο νὰ πυροβόλησῃ κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς σημαίας, ἂν δ' ἐξεκένωθαι τηλεβόλον, συνέδει ἐκ πᾶντος. Μόλις ἡ λέμβος ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας ναυαρχίδος, καὶ ἦδη ὁ ἐπιβουλος Μουχαρέμ διέταττε πῦρ. Καθ' ὅλην τὴν πλευρὰν ἐκ τῆς πρώτης κανονοστοιχείας τῆς Αἰγυπτίας ναυαρχίδος μετὰ βολίδων πῦρ ἐφάνευσεν πόντος δυστυχῆ Μιχαήλ καὶ διαφόρους ναύτας. Ἡ ὀρχὴ τοῦ Κοδρινκτῶν δὲν εἶχε πλέον ὕψος, ὅστις ὅσον ἦτον ἀνδρείος, τόσον ἦτο ζήλωτής τῆς τιμῆς τῆς Ἀγγλικῆς σημαίας, βλέπων δὲ ὅτι ἦτο κατασχύνῃ νὰ ὑπομένῃ τοιαύτας τρομερὰς ὑβρεῖς, ἔδωκεν ἀμέσως διαταγὴν γενικοῦ πυρός. Ἀλλ' ἡ Ἀσία ἤρχισε νὰ κερυνοβολῇ κατὰ τῶν δύο πολεμίων ναυάρχων, ἡ Γενούη καὶ ἡ Ἀλβανία, μιμούμεναι τὸν ἡγεμόνα των, ἐπυροβόλουν τὰ δίκροτα ἑκτὸν καὶ ἑννάτον τῶν Ὁ-

θωμανῶν, ὁ δὲ Ταλβὸτ μετὰ τοῦ Μοσκούτου καὶ τῆς Φιλομήλας συνεπλέκοντο μετὰ τῆς ἀκροταλευτοῦ Αἰγυπτίας φρεγάτας δεκάτης ἐννάτης ἐπὶ τοῦ πρώτου στοίχου καὶ μετὰ τῶν πυρπολικῶν πρὸς δεξιάν.

Μετὰ τὴν ἐκρήξιν τοῦ πρώτου πυρπολικοῦ οἱ Τούρκοι, θέλοντες νὰ ἐμπρήσωσι τὸν μισητὸν Δαρτμούθ, ὅστις ἐκεῖτο ἐνώπιον αὐτῶν, ἐνέβαλον δεύτερον. Τὸ ὑφαίστιον τοῦτο, πλησιάζον ἀνεπαίσθητως, ἐμπλέκεται εἰς τὴν πρύμνην τῆς Ἀγγλικῆς φρεγάτας καὶ ἐν ἀκαρεῖ αἱ φλόγαι διαδίδονται εἰς τὰ σχοινία καὶ τ' ἀκροκέραια. Ὁ μέγας καὶ ὁ ὀπίσθιος φώσων φλέγουσιν ἤδη καὶ ἀπειλοῦσι τοὺς ἱστούς· ἐν τούτῳ κινδύνῳ δὲν ἐφάνη κατώτερος ἑαυτοῦ ὁ Φελλόης καὶ ἀπωθῶν τὸ πυρπολικὸν ἐκπυρσοκροτεῖ τοιοῦτον νέφος σφαιρῶν κατ' αὐτοῦ, ὥστε, ἐνῶ ἐμελλε νὰ μετσωρισθῇ, καταδύει αὐτό. Ἄν μίαν στιγμὴν ἐβράδυνεν, ἀπώλετο ἡ Δαρτμούθ. Ἐλευθερωθεὶς ἐκ δευτέρου ἀπὸ τοιοῦτου κινδύνου ὁ Φελλόης καὶ σθέσας τὰς φλόγας τῆς φρεγάτας του, τόσον σφοδρῶς ἐκεραυνοβόλει, ὥστε τρία βρῆκια Τουρκικὰ παρὰ τὴν πόλιν καὶ διάφορα ἄλλα Αἰγυπτιακὰ σκάφη κατέδυσε καὶ κατεσίγασεν κανονοστοιχίαν ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς δυσμὰς τοῦ Ναβαρίνου.

Τὸ Ῥόδον καὶ τὸ Ἀλλέγρον συνεπλάκησαν μετ' ἄλλων πυρπολικῶν, παρ' ὀλίγον διαφυγόντα τὸν ἐμπρησμόν, κατόπιν δ' ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν κανονοστοιχείων τῆς πόλεως, τὰς ὁποίας ἠνάγκασαν νὰ παύσωσι, καταστρέψαντα τὰς ἐπάλξεις καὶ τοὺς ὑποφυγόντας αὐτοὺς.

Ἀλλ' ἡ Σειρήν ἐξεκίνησε τὰ τηλεβόλα τῆς κατὰ τοῦ Αἰγυπτίου ἀλιτενοῦς δεικρότου, προκαλέσαντος αὐτὴν, τὰ ἑτέρα Αἰγυπτιακὰ πλοῖα, δεύτερον καὶ τρίτον, ἐκτείναντα τὰ πρυμνήσια, ἀντέταττον τοὺς δεξιούς τοίχους των εἰς αὐτὴν, πέμποντα καταγίδια σφαιρῶν καὶ βολίδων. Καὶ ὁ Ῥινὸ σκληρῶς ἀπῆλτα εἰς αὐτά, ἀλλὰ, μόνος πρὸς τρεῖς ἰσχυροὺς ἀντιπάλους, δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ. Ἀλλ' ὁ διευθυντὴς τῆς Τριανίης, Μαυρίκιος, εἰσπλεύσας τότε καὶ βλέπων τὸν κίνδυνον τοῦ ναυάρχου, τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς Σειρήνος καὶ στρέφων τὸν τοίχον πρὸς τὴν δευτέραν φρεγάταν καὶ τὸ τρίτον δίκροτον τῶν Αἰγυπτίων, ἐξερεῖ κατ' αὐτῶν πυκνὴν χάλαζαν, ὥστε φονεύει πλέον τῶν 60 Ἀράβων ἐπὶ τῆς μιᾶς, συντρίβει τὸν ἐμπρόσθιον ἱστὸν τοῦ ἑτέρου καὶ τὸν ἐμπρόσθιον ἀκάτιον ἱστὸν κορβίτας ἐκ τοῦ δευτέρου στοίχου. Ὁ Ῥινὸ πλέον καθ' ἐνὸς μένου δεικρότου πολεμῶν, καὶ ἐπιτείνων τὰς δυνάμεις του, διὰ τῶν τηλεβόλων, τῶν πυροβόλων καὶ τῶν γρανατῶν κεραινοβόλει τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐν διαστήματι οὔτε κἂν ἡμισείας ὥρας ἐτραυματίσθησαν καὶ ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοῦς 83 ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου καὶ ἀπεκόπη ὁ ἐπίδρομος αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ τῆς ταραχῆς ἀκούεται φωνή, ὅτι καίει τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα. Οὐδὲν ὑπῆρχε μέσον ἀποσθένους, διότι συνεθραύσθησαν αἱ ἀντλῖαι καὶ οἱ κάδοι, καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐξέλιπε πᾶσα ἐλπίς εἰς τοὺς ἐπὶ δυνάμενους. Αἱ βολίδες καὶ αἱ σφαῖραι τῶν Γάλλων ἐπιπτον ὡς χάλαζα καὶ ἐξηκόντιζον ἐπὶ

τῆς ξυλείας θανατηφόρα θραύσματα. Αἱ φλόγες, ἐξερχόμεναι ἐκ τῶν θυρίδων τοῦ αἰγυπτιακοῦ πλοίου ἠπείλουν καὶ αὐτὸ τὸ Γαλλικόν. Βλέπων τότε ὁ Ρινὺ ἐπικείμενον τὸν κίνδυνον, ἐζήτησε βοήθειαν ἀπὸ τούτων περὶ αὐτὸν, προσέτρεξάν δὲ αἱ λέμβοι τῆς Δαρτυμού, τοῦ Ρόδου καὶ τῆς φιλομήλας καὶ ἤρχισαν νὰ βυμουλκῶσι τὴν Σειρῆνα, διὰ νὰ τὴν σώσωσιν ἀπὸ τὰς φλόγας, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τὸ πῦρ διεδοθη εἰς τὴν πυριταποθήκην τοῦ Αἰγυπτιακοῦ πλοίου, τὸ ὅποιον μεταωρίσθη μὲ καταπληκτικὸν βόμβον, συναρπάζον μέγα μέρος τοῦ πληρώματος, περίπου 600 ἀνδρῶν. Ἡ βιαϊότης τῆς ἐκρήξεως ὑπῆρξε τοσαύτη, ὥστε ὁλόκληρος ὁ ἐπίδρομος τῆς Σειρῆνος ἀπεκόπη.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Σκιπίων, βοηθούμενος ἀπὸ ἐλαφρὰν αὖραν πνέουσιν ἐνίοτε, εἰσέβαλεν εἰς τὸν λιμένα καὶ μόλις ἤρξατο νὰ πυροβολῇ, ὅτε ἰσχυρὸν πυρπολικὸν τῶν Τούρκων, ἐλκόμενον παρὰ λέμβων, ἐταποθετῆθη ὑπὸ τὴν πρῶν τοῦ. Ἦσαν ἀνωφελῆς ἡ μετ' ὀργῆς ἐκπυρσοκρότητις τῶν Γάλλων, διότι οἱ Τούρκοι, ἀναισθητοῦντες ἐκ τῆς πόσεως ὀπίου, ἐξηκολούθουν νὰ ἐρέσσωσι, ὥς οὐ ἐνέπλεξαν τὰ ἐξάρτια τοῦ πυρπολικοῦ εἰς τὸ ἐμβόλον τοῦ Σκιπίωνος· ἐν ἀκαρεῖ τὸ πῦρ μεταδίδεται εἰς τὰ φάρη, τὰ ὑπεράνω τοῦ ἐμβόλου ἀναπεπταμένα, ἐνῶ αἱ φλόγες, εἰσερχόμεναι διὰ τῶν θυρίδων τῆς πρῶρης τοῦ Σκιπίωνος, ἐξέκαυσαν τὰς γομώσεις, ἐξ ὧν ἐτραυματίσθησαν πολλοὶ ναῦται, ἐπληρώθη δὲ ἀπὸ καπνὸν καὶ φλόγας ὅλον τὸ ὑπόστρωμα. Ἐφθασαν ἐν τούτοις αἱ λέμβοι τοῦ Δαρτυμού, τοῦ Ρόδου καὶ τῆς φιλομήλας, διὰ ν' ἀποσπᾶσιν τὸ ἀπειλούμενον πλοῖον καὶ δι' ἀπιστεῦτος δεξιότητος καταγιγόμεναι ἐπέτυχον ταχέως ν' ἀποχωρίσωσι ἀπὸ τὸν Σκιπίωνα τὸ πυρπολικόν, τὸ ὅποιον οὐχὶ μακρὰν ἐγένεν ἀνέρεπαστον. Ὁ καταπληκτικὸς βόμβος καὶ αἱ οὐρανομήκεις στήλαι φλογὸς καὶ καπνοῦ, αἵτινες ἐκάλυπτον τὸ στερεώμα, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι διεφθάρη ὁ Σκιπίων, καὶ ἐκ τοῦ τρόμου καὶ τοῦ θάμβους ἐγένετο δι' ὀλίγον σιωπῇ, ἀλλὰ πάλιν τὰ τηλεβόλα ἐπανελάμβανον τὸν διακοπέντα ὀλεθρον. Τρεῖς ἐξερράγη τὸ πῦρ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πλοίου, καὶ τρεῖς οἱ ἀτρόμητοι ναῦται αὐτοῦ τὸ ἐσδυσαν· ἐπὶ τέλους, διὰ νὰ καταπαύσωσιν ἐντελῶς τὸν ἐμπρησμόν, ἐγένεον ἀνάγκη ν' ἀποκόψωσι μὲ τοὺς πέλεις τὰ ἐμβόλον καὶ νὰ τὰ ρίψωσιν εἰς τὴν θάλασσαν.

Φοβερὰ ἦσαν ἡ ὄψις τῆς Ἀσίας ἐν μέσῳ τῶν δύο ναυάρχων, τούρκου καὶ αἰγυπτίου· τὸ πυκνὸν νέφος τοῦ καλύπτοντος αὐτὴν καπνοῦ, διχοχίζομενον ἀπὸ συγνὰς ἀστραπὰς, μεθ' ὧς ἤκούετο πάντοτε καταπληκτικὸς βόμβος, ἀνῆγγελλε πόσον ἀπηνῶς ὁ Κοδριγκτιὸν κτεκεραίνει τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Εἰς δὲ στήμα οὔτε καὶ 25 λεπτῶν ἀπεκόπη τοῦ Τουρκικοῦ δικρότου ὁ ἐμπρόσθιος ἀκάτος ἰσθός, πίπτων δὲ μετὰ τῶν ἀκροκεραίων καὶ τῶν ὀθονῶν ἐξ ἀριστερῆς καὶ καλύπτων τὰς κανοναστοιχίας τοῦ μέρους τούτου, ἡλάττωσε τ' ἀμυντικὰ μέσα του. Ἐν τούτοις ὁ Καπετάρμπεης, καθ' ὅλα εὐψυχος μαχητῆς, ἐκινῶν τὸς ὑπ' αὐτόν, οἵτινες κατασταθέντες διὰ τοῦ ὀπίου μανιώδεις, ἐξηκολούθουν νὰ μάχων-

ται, κράζοντες Ἀλά! Ἀλά! Ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου στοίχους τὰ πλοῖα σφενδονίσαντα τὰς σφαῖρας τῶν κατέβαλον τὸν ἐπίδρομον τῆς Ἀσίας, κατέθραυσαν τῶν τηλεβόλων διαφόρους κιλλίβαντας καὶ ἐρύανυσαν πλέον τῶν 70 Ἀγγλῶν. Πιστεύοντες τότε εἰ ἀπερίσκεπτοι Αὔγυπτιοι, ὅτι ἡ Ἀσία ἐμεῖλα νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ παραιτήσαντες τὰ τηλεβόλα, ὤρμησαν εἰς τὸ κατόστρωμα, διὰ νὰ ἐνασμενισθῶσιν εἰς τὸν νομιζόμενον θρίαμβον καὶ ἐκφρονες ἐκράδαινον τὰς ρομφαίας των, ἀλλ' ἐξηγέρθησαν ἐκ τῆς ἀπάτης των, προσβλήθέντες διὰ σφαῖρῶν καὶ βολίδων ἐξ ὅλης τῆς πλευρᾶς τῆς Ἀσίας θανατηφόρως καὶ πολλοὶ πίπτονσι. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κοδριγκτιὸν ἡσύχως ἐβάδιζεν ἐπὶ τοῦ πυρώματος τῆς Ἀσίας καὶ ὅταν δὲν ἐκωλύετο ἀπὸ τοῦ καπνοῦ διὰ τοῦ ὀπτικοῦ ὀργάνου του ἠτένιζε πρὸς τὰ στόμα τοῦ λιμένος, ἀνυπομόνως περιμενων τοὺς Ῥώσους, ὅτε τὰ πυροβολήματα τῶν Αἰγυπτίων τραυματίζουσι βαρέως τὸν διευθυντὴν Βέλλαν, τὸν πλωτάρχην Βούμβουρην, τὸν κυβερνήτην (1) Σμιθ καὶ τὸν ὑποπλοίαρχον Κοδριγκτιῶνα, υἱὸν τοῦ ναυάρχου καὶ ὑπασπιστήν. Ὁ δυστυχὴς ναύαρχος δὲν δύναται νὰ καταστείλῃ τὸ ἄλγος τῆς καρδίας του, βλέπων πρηνῇ τὸν ἀγαπητὸν τοῦ υἱόν, ἐφ' οὗ βίπτεται, ἀλλ' ἀμέσως ἐνθυμήθη τὸ καθήκον τοῦ ναυάρχου ἐπιτάττον σιωπὴν εἰς τὰ πατρικὰ αἰσθήματα καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν τάξιν του ἐξακολουθεῖ τὴν μάχην, παραδίδων εἰς ἄλλους τὴν φροντίδα τοῦ υἱοῦ. Μόλις τὴν 2 μ. μ. ἐπνευσε πάλιν ὁ ἄνεμος, ὅτε ἡ Ῥωσικὴ μοῖρα πάντα ἀναπετάσασα τὰ ἱστία διεύθυνε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Δὲν δυνάμεθα ν' ἀποσιωπήσωμεν τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν Καπετάρμπεην μέμφιν, ὅστις δὲν ὠφελήθη ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῶν Ῥώσων. Ἐνῶ ἠδύνατο νὰ ἐπισημάνῃ εἰς τὰ ἐννέα δίκροτα καὶ φρεγάτας, ἐν τῷ μέσῳ παρατεταγμένα, νὰ προσμίσσῃ κατὰ τῶν τριῶν ἀγγλικῶν πλοίων, πολεμουμένων ἤδη ἀπὸ διπλασίας δυνάμεις, ὥστε ἐν βραχεὶ νὰ καταναυαγήσῃ καὶ Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους, πρὶν φθάσωσιν οἱ Ῥῶσοι, ἐφάνη ἐξίσου ἀμαθὴς καὶ ὑπερόπτης, νομίζων τὴν παράταξιν τοῦ ἀκαταμάχητον, καὶ παραλείψας ἥχρηστα ἐκεῖνα τὰ πλοῖα.

Ἡ Ἀσία ἐξηκολούθει τοὺς σπαρακτικούς κεραινοὺς τῆς, ἐπιτιθεμένη συνάμα κατὰ τῆς Τουρκικῆς καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ναυαρχίδος, αἵτινες πολὺ ἐπασχον. Ἐπὶ τέλους ἡ τουρκικὴ καταθραυσθεῖσα, ἀπαρκαθέντων τῶν ἱστῶν καὶ φονευθέντος τοῦ ναυάρχου, πλήρης νεκρῶν καὶ κοπέντων τῶν ἀγκυρίων σχοινίων, παρεσφύθη ὑπὸ τοῦ πνέματος ὀπίσθεν τῆς Γενούης. Ἡ δὲ Ἀσία, ἀπὸ ἀλλοτρίως ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου ἀντιπάλου, συνεπλάκη πεισματωδέστερως μετὰ τῆς αἰγυπτιακῆς ναυαρχίδος, ἀλλ' ὁ Μουχαρέμπεης, ἀπολέσας τὰ τρεῖς τέταρτα τοῦ πληρώματος, ἐνῶ ἐκαίετο τὸ πλοῖον του, κατέκοψε τὰ ἀγκύρια σχοινία καὶ ἀ-

(1) Κυβερνήτην ὀνομάζομεν τὸν master, ὅστις ἐστὶν ἡ κατὰ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου τῆς Ἀγγλίας φροντίς περὶ τῶν ἀστρονομικῶν ἐργασιῶν καὶ ἐκτελεῖ τὰς καθημερινὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ δρόμου τοῦ πλοίου.

ναπετάσας τὸ λαῖφος, ὤρμησε νὰ προσαράξῃ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πλησίον τῶν φορταγωγῶν.

Πολὺ ἐντιμὸς ὑπῆρξε καὶ ἡ πάλῃ τῆς πρόπλου ἐλάφου. Τὸ πλοῖον τοῦτο διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου Ῥόβδου διεβή παρὰ τὸλμῳς ὀπίσθεν τῆς πρύμνης τῆς Ἀσίας, διὰ ν' ἀποκρούσῃ τὰ ἐλαφρὰ σκάφη τῶν Τούρκων, ἀλλὰ δυστυχῶς περιέπλεξε τὸν ἱστό-ποδα εἰς τὴν θυρίδα τῆς πρύμνης τῆς αἰγυπτιακῆς ναυαρχίδος. Οἱ Ἀραβες ἀπεπειράθησαν πολλάκις νὰ ἐπιπέσωσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματός του, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Ῥόβδος, ὅστις πρὸς ἄμυναν εἶχε μόνας 6 κερωνάδας καὶ 20 ἀρκοβοῦζα, ἀντέστη τὸσον γενναίως, ὥστε τὸν ἄφησαν ν' ἀποχωρήσῃ.

Τὸ ἀγγλικὸν δίκροτον ἡ Γενούη συνεπλάκη πρὸς δεξιὰν μετὰ τοῦ ἐκτοῦ ὀθωμανικοῦ δικρότου ἐν βολῇ πιστολίου, ἐνῶ τὰ ἐπὶ τῆς πρῶτης τηλεβόλα του διευθύνοντο κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ἀλιτενοῦς δικρότου πρὸ αὐτοῦ. Πλέον τῆς ἡμισείας ὥρας ἐξηκολούθησε τοιοῦτοτρόπως ἡ συμπλοκή, ἀχρὶς αἱ ἀγγλικαὶ σφαῖραι ἀπέκοψαν τὰ πρυμνήσια, δι' ὧν ἀντιπαρετάσσετο τὸ ὀθωμανικὸν πλοῖον, ὥστε ἔστρεψε τὴν πῶραν πρὸς τὰ τηλεβόλα τῆς Γενούης. Ἐν τοιαύτῃ θέσει ὁ διευθυντὴς Βαθούρατης ἤρχισε νὰ πυροβολῇ κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλοίων σχεδὸν μακρικῶς. Μεγίστη ὑπῆρξεν ἐντεῦθεν ἡ βλάβη ἀμφοτέρων τῶν πλοίων τούτων καὶ μάλιστα τοῦ ἀλιτενοῦς δικρότου, τοῦ ὁποῖου ἀπεκλάσθησαν ὅλοι οἱ ἱστοὶ ἐπὶ τέλους δι-τρήθη κατὰ τὴν τρύπιν, ὥστε ἐγίνε κάταντλον τὸ κύτος καὶ, ὄντως φρικτὸν θέαμα, αὐτάνδρον κατέδυσε. Ἐξηκολούθη ἡ μετὰ τῶν δύο πλοίων πάλῃ, ὅτε ἡ τουρκικὴ ναυαρχὴ παρασυρομένη πρὸς τὴν πρύμνην τῆς Γενούης ἐξεκένωσεν ὅλην τὴν πλευράν, φονεύουσα πολλοὺς ναῦτας καὶ στρατιώτας καὶ αὐτὸν τὸν διευθυντὴν Βαθούρατην, πεσόντα ἐπὶ τοῦ πυργώματος. Οἱ Ἀγγλοὶ ὁμνύουσι νὰ ἐκδικήσωσι τὸν διευθυντὴν τῶν καὶ τὸσον μακρικῶς κεραυνοβολοῦσι μετ' ὅλων τῶν τηλεβόλων, ὥστε τραυματίζουσι καὶ φονεύουσι σχεδὸν 200 ἄνδρας ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου, τοῦτο δὲ φλέγον ὅλον, κατακεκλασμένους ἔχον τοὺς ἱστοὺς, καὶ ἀνευ ἀγκυρίων σχοινίων, ἐκκοπέντων ἤδη, προσαράσσει ἐπὶ τῆς Ἀλβιδῶνος.

Τὸ πλοῖον τοῦτο διευθυνόμενον παρὰ τοῦ Ὀρμανέου, ὅτε ἐχάλασε τὴν ἀγκυραν, στρέφον τὴν πῶραν πρὸς τὸν ἄνεμον, συνέμιξε μετὰ τοῦ ἐμβόλου τῆς ὀγδόης Τουρκικῆς φρεγάτας, τῆς ὁποίας τὸ πλήρωμα ἐφόρμησε νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματός του. Ὁ Ὀρμανέος τότε, διατάξας τοὺς στρατιώτας ν' ἀναβῶσιν ἐπὶ τῶν καρχησίων, προσέβαλε διὰ καταιγίδος σφαιρῶν τὴν πολεμίαν φρεγάταν, τῆς ὁποίας τὸ κατάστρωμα παραχρῆμα ἐκενώθη. Οἱ τολμηροὶ ναῦται τῆς Ἀλβιδῶνος, προτείνοντες λόγχην καὶ φοβεροὶ τὴν ὄψιν, εἰσπηδῶσι τότε ἐπὶ τοῦ Τουρκικοῦ πλοίου. Θερμῶδεις οἱ Τούρκοι φεύγουσιν εἰς τὸ ὑπόστρωμα πυροβολοῦντες ἐκ τῶν καθόδων, ἀλλὰ βλέποντες τὸ σκάφος τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀγγλων, ἐμπρήθουσιν αὐτὸ καὶ ἐκ τῶν θυρίδων ῥίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ Ἀγγλοὶ μεγάλους κατέβαλον κόπους νὰ σβέσωσι τὸ πῦρ, ἀλλὰ κινδυνεύ-

ουσι καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς ταχείας προόδου του. Ἐγκαταλιμπάνουσι λοιπὸν τὴν φρεγάταν, ἥτις μετ' ὀλίγας στιγμὰς γίνεται μετέωρος μετ' ἐκπληκτικοῦ βόμβου, ὡς σμερδαλέου κεραυνοῦ, καὶ ἐξεμοῦσα φλόγας ὡς ἡραίστιος κρατὴρ, ἐκσφενδανίζει εἰς τὸν ἄερα ἱστοὺς, πῖθους, πτώματα, φλέγοντα ξύλα καὶ τηλεβόλα, τὰ ὅποια, πλήρη ὄντα καὶ ἀναφλεγθέντα, ἐνῶ ἐπιπτουν, ἐκρότουν. Ἡ Ἀλβιδῶν περικαλυφθεῖσα ἀπὸ καπνοῦ, καιομένων ξύλων καὶ παντὸς εἶδους θραυσμάτων, ἀπώλεσε τὸν ὀπίσθιον ἀκάτιον ἱστὸν καὶ μόλις μετὰ κόπου ἐσώθη ἀπὸ τῆς περιστοιχοῦσας φλόγας. Μόλις διέφυγε τὸν κίνδυνον τοῦτον τὸ Ἀγγλικὸν πλοῖον, ὅτε τὰ παρὰ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Γενούης καταναυμαχηθέντα Τουρκικὰ πλοῖα κατατεθραυσμένα προσήραξαν ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς Ἀλβιδῶνος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐξεκένουν τὰ ὑπολειπόμενα τηλεβόλα τῶν, λέκα ναῦται καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος Στέφανος ἐφονεύθησαν. Ἀλλὰ ἐγκαίρως ἐφθασε πρὸς διάσωσιν τῆς Ἀλβιδῶνος, κυκλωθείσης ὑπὸ τριῶν δικρότων, ὁ διευθυντὴς τῆς Βρεσλαβίας Βρετανιέρος, μόλις εἰσπλεύσας εἰς Ναβαρίνον, ὅστις τοιοῦτον πυκνὸν νέφος σφαιρῶν ἐσφενδόνισε ἐπὶ τῶν Τουρκικῶν δικρότων, ὥστε ὅλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν ἐφονεύθη καὶ ἀνευ ἀγκυρίων σχοινίων παρασυρθέντα προσήραξαν ἐπὶ τῆς ἄχτης, ἐνθα ἐκάησαν.

Φρικτῶς ἦτο τότε ἡ θέα τοῦ Ναβαρίνου. Οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς Τούρκοι, ἀνήσυχoi περὶ τοῦ τέλους τῆς ναυμαχίας, τὸσον κρισίμου δι' αὐτοὺς, ἀνέβησαν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων θέσεων, διὰ νὰ ἴδωσιν αὐτήν. Τὸ φρούριον, οἱ πύργοι τοῦ Ναβαρίνου, οἱ ἐξώσταί, αἱ στέγαι, τὰ δώματα τῆς πόλεως ἦσαν πλήρη Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, τῶν μὲν ἐλπίζόντων, τῶν δὲ ἐντρόμων, ὅλων ἀναμενόντων τὴν ἐκδασιν τοιαύτης φοβερᾶς μάχης. Ἐσείοντο ἐντούτοις αἱ οἰκοδομαὶ ἀπὸ τοῦ σμερδαλέου κονάβου τῶν μεγάλων τηλεβόλων, ὡς ἀπὸ σεισμοῦ, καὶ ἐνῶ ἐσείοντο συνετρίβοντο οἱ ὕελοι τῶν.

Γ'.

Μόλις τὴν τρίτην ὥραν μ. μ. εἰσέπλεεν ἡ Ῥωσικὴ μαῖρα εἰς τὸν λιμένα. Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦται αὐτῆς ἐσφάδαζον βλέποντες τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους δρέποντας δάφνας, ἐνῶ αὐτοὶ ἐκάθηντο ἄργοι μακρὰν τῆς μάχης. Αἱ κανονοστοιχίαι τοῦ λιμένος εἰσπλέοντας διὰ τοῦ στόματος τοὺς ἐκρουὸν σφοδρῶς καὶ διέσχίζον τὰς μεγάλας ἐκεῖνας ὀθόνας, τὰς ὁποίας ἀνεπέτασαν, ἀλλ' ὀλίγον φροντίζοντες, οὔτε ἀπίντων, ἐτοποθετήθησαν δὲ παρὰ τὰ ἐν ὁμφαλῇ καὶ πρὸς δεξιὰν πλοῖα τοῦ ἐχθροῦ. Τέλος περὶ τὴν 3 ὥραν καὶ $\frac{1}{2}$ τὸ δίκροτον Ἀζώφ ἀγκυροβολεῖ καὶ ἀντιπαρετάσσεται πρὸς τὸ ἀλιτενὲς δίκροτον τοῦ Ταχίρ Πασᾶ, τούρκου ἀντιναυάρχου, καὶ πρὸς αἰγυπτιακὴν φρεγάταν 54 κανονίων, αἵτινα παραχρῆμα ἐπυροβολήσαν. Μακρικῶς ἀπίντησεν ὁ Ἀζώφ, ἀλλὰ συγχρόνως πληγεὶς κατὰ τὸ σκάφος καὶ τοὺς ἱστοὺς, ἀπώλεσε τὰς κεραίαις τῶν φωσῶνων τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, αἵτινες πίπτουσαι ἐφόνευσαν καὶ ἐτραυμάτισαν

πολλοὺς ἀνδρας. Ἐντούτοις ὁ Κόμης Ἐϋδεν, ἀνευ
δικλείμματος πέμπων καταιγίδα σφοδρῶν καὶ βολί-
δων, τόσον βαρύνοντες ἐπυροβόλοι, ὥστε ἦτον ἀνάγκη
νὰ βρέχωνται τὰ τηλεβόλῃ ἀκαταπαύστως. Πολλὰς
ἐλάμβανεν πληγὰς ὁ Ἀζώρ εἰς τὰ ἄρμενα καὶ κατε-
κλάσθησαν ἡ ἱστοδοκάνη τοῦ μεγάλου ἀκκτίου, ὁ ἱστός
τοῦ ἐμπροσθίου φώσανος καὶ τὸ ἀκροκέραιον τοῦ δό-
λωνος. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἤρχετο πλησίστιος
εἰς βοήθειαν τοῦ ναυάρχου Ῥώσου ὁ Ἀδίνωφ μετὰ
τοῦ Χαγγούτ καὶ καθίς τὰς ἀγκύρας τῆς πρώτης καὶ
τῆς πρόμνης, ἐπέπιπτε βαρέως κατὰ τοῦ δικρότου
τοῦ Ταχίρ Πασᾶ. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι βλέποντες μι-
κρὸν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν τηλεβόλων, ἐμβάλλουσι πυρ-
πολικὸν κατὰ τοῦ Χαγγούτ, τὸ ὅποιον ὁ Ἀδίνωφ
διὰ τῶν τηλεβόλων μετ' ἐπιτυχίας κατέδυσεν κατὰ
τὴν στιγμὴν τῆς ἐκρήξεώς του. Ἐνῶ ὁμοῦ σφαίρα
ἐθρυσεν τὴν φέρουσαν τὴν σημαίαν τοῦ Χαγγούτ
στυλίδᾳ, οἱ Τούρκοι ἐνόμισαν ὅτι παραδόθησαν οἱ
Ῥῶσοι, ἀλλ' ὁ Ἀδίνωφ ἀναπατάσας ἄλλην εἰς τὸν
μέγαν ἱστόν, τοὺς ἐξήγαγε σκληρῶς ἐκ τῆς ἀπάτης
διὰ φρικώδους ἐκπυροστροφῆσεως. Ἐπὶ τέλους ὁ Τα-
χίρ Πασᾶς, ἀφοῦ σχεδὸν ἐρονεύθη ὅλον τὸ πλήρωμα
τοῦ πλοίου του, μέλλων νὰ καταδύσῃ, κατεδίωκε
τὴν σημαίαν. Ἐν τούτοις ὁ Ἀζώρ, διατρεθίς κατὰ
τὴν σκάφην εἰς πολλὰ μέρη, ἐγένετο κάταντλος.
Ἀλλ' ὁ Κόμης ἀτάραχος, διατάξας τοὺς ὑπηρετούν-
τας τὰ τηλεβόλῃ τοῦ πυργώματος ναύτας ν' ἀντλῶσι,
ἐξηκολούθη νὰ κεραυνοβολῇ μετὰ τῶν τηλεβόλων
τῶν κάτω καταστρωμάτων τὴν Αἰγυπτιακὴν φρεγά-
ταν. Αὕτη ἐμελλε νὰ παραδοθῇ, ὅτε τὸ ἐννακτον
Τουρκικὸν πλοῖον κατανυμαχθὲν ὑπὸ τῆς Ἀλβιῶ-
νος, προσήραξεν ἐπὶ τοῦ Ἀζώρ. Ἀλλ' ἰδοὺ τότε
προσέρχεται ὁ ἀνδρείος Βρεταννέρος τῆς Βοσλα-
δίας, ὅστις ἐκκενώσας ὅλην τὴν πλευρὰν ἀναγκάζει
τὸ Τουρκικὸν πλοῖον παρσυρόμενον νὰ ἐξοκείλῃ ἐπὶ
τῆς Σρακτηρίας. Μετ' ὀλίγον ἡ Αἰγυπτιακὴ φρεγάτα,
τεθραυσμένη, ἀνευ ἱστῶν, καὶ ἀνίκανος πρὸς κίνησιν,
κατέδυεν ἐνώπιον τοῦ Ἀζώρ, ἔχουσα πάντοτε τὴν
σημαίαν ἀναπεπταμένην.

Ἐνῶ ταῦτα ἐγίνοντο κατὰ τὸν ὁμιζόν τὸν λι-
μένος, πρὸς δεξιὰν τὸ δικρότον ἔζεκεν ἡ ἐφώρμα
κατὰ τῆς 16ης φρεγάτας τῶν Τούρκων, κατὰ δύο
μεγάλων κορβέτων καὶ ἐνὸς βρικίου, καὶ μετὰ σκλη-
ρὰν μάχην, ἄλλα ἐκυρίευσεν καὶ ἄλλα κατέδυσεν. Ὁ
τῆς Νέδας Ἀλέξανδρος, μεγαλοπρεπὲς δικρότον, δι-
ευθυνόμενον παρὰ τοῦ Ἐπάντακη, μετὰ τῶν φρεγά-
τῶν Ἐλένης καὶ Προδορνῆς ἐκυρίευσεν μετὰ πεισμα-
τώδη ἄμυναν τὰς δύο φρεγάτας 17ην. καὶ 18ην.
καὶ κατέδυσαν δύο Τουρκικὰς κορβέτας ἐκ τοῦ δευ-
τέρου στοίχου. Λέγεται ὅτι οἱ Ῥῶσοι, ἐπιβάντες ἐφ'
ἐνὸς τῶν πλοίων ταύτων, ἐκ τῶν 500 ἀνδρῶν τοῦ
πληρώματος, εὗρον 10 ἢ 12 ζῶντας. Ἀξία παντὸς
ἐπαίνου ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀνδρία τοῦ διευθυντοῦ Ἰγγέ.
στρου τῆς Φιλομήλας, ὅστις ναυμαχίῃσας κατὰ τῶν
πυρπολικῶν πρὸς δεξιὰν, ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ ἀγῶνος ἀ-
νασπάσας τὴν ἄγκυραν ἠγκυροβόλησε κατόπιν ὑπὸ
τὰς κανονοστοιχίας τοῦ φρουρίου τοῦ Ναβαρίνου.

Μεγάλῃ ὑπῆρξεν ἡ καρτερία τῶν διευθυντῶν Σπεν-

σέρου τοῦ Ταλβότου καὶ Οὐγανὸς τῆς Ἀρμίδας, οἱ-
τινες συγχρόνως κατανυμαχίσαν πολλά ἐχθρικά
πλοῖα καὶ μετὰ κόπου διαζέφυγον τὰ πυρπολικά.

Ὡς νὰ μὴ ἦσαν ὅλα ταῦτα ἀποχρώντως καταπλη-
κτικά, νέον θέαμα ἐφάνη ἐπὶ φοβερώτερον. Προσῆγγίζον
σχεδὸν αἱ πρῶται σικαὶ τῆς νυκτός, ὅτε οἱ Ῥῶσοι
διευθυντῇ, Βαριάντ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Σιτίν τοῦ
Κάστορος ἤρχοντο γενναίως εἰς βοήθειαν τοῦ Μο-
σκουίτου, προσβαλλομένου παρὰ πολλῶν πλοίων
καὶ παρὰ τῶν κανονοστοιχιῶν τῆς Σρακτηρίας μανι-
ωδῶς, καὶ ἐφορμήσαντες κατὰ τῶν δύο Τουρκικῶν
κορβέτων, 41ης. καὶ 42ης. ἐξεσφενδόνιζον ἐπ' αὐ-
τῶν τοιοῦτον πυκνὸν νέφος σφαιρῶν καὶ βολίδων,
ὥστε ἐν βραχεὶ τὰς κατέκυσαν. Τὰ δύο Ῥωσικά
μάστιγα μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς προσέδραμον πρὸς βο-
ήθειαν τοῦ Μοσκουίτου, ὥστε φερόμενα προσήνεμον,
διὰ ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, συνακρού-
σθησαν. Τὰ ἐμπρησθέντα πλοῖα ἐνταῦτοις μετεωρί-
σθησαν μετὰ βροντώδους πατάγου, καὶ διελύθησαν
εἰς χάλαζον θαλῶν, οἵτινες πεσόντες ἐπὶ τῶν ξηρῶν
θίμων τῆς Σρακτηρίας, τοὺς ἐνέπρηταν. Ὅλη ἡ νῆ-
σος ἐκαίετο καὶ διαχέουσα ὑπέρμετρον λάμψιν ἐφαί-
νετο, ὅτι πρέτεινε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ μὴ
καταπαύσῃ τῶν μαχομένων ἡ λύσσα. Τέλος ὑπερί-
σχυσεν ὁ κάμπος καὶ κατέπαυσεν ἡ μάχη, ἐξηκο-
λούθουν ἐντούτοις αἱ κανονοστοιχίαι τῆς Σρακτηρίας
τὸ πῦρ κατὰ τῶν ἐνώπιον αὐτῶν ἠγκυροβολημένων
Ῥώσων καὶ Ἀγγλῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἐϋδεν, ἀποδιώ-
σας ἀποσπάσματα, διέταξεν ἐφοδόν. Οὐχ ἦττον ἀν-
δρεῖοι οἱ Ῥῶσοι κατὰ ξηρὰν ἢ κατὰ θάλασσαν, σχη-
ματίσαντες φάλαγγα, διὰ τῆς αἰχμῆς προσέβαλον
τὰς κανονοστοιχίας, ἐγκαταλειφθείσας παραχρῆμα ὑ-
πὸ τῶν Τούρκων. Εἰσέπλευσαν τότε εἰς τὸν λιμένα
αἱ δύο Ἀγγλικαὶ φρεγάται ἡ Γλασκόδη καὶ ἡ Καμ-
βρία, μὴ εὐρίσκουσαι δὲ πλοῖα πρὸς μάχην, ἐστρά-
φησαν κατὰ τῶν κανονοστοιχιῶν τοῦ Ναβαρίνου, ἐν-
θα οἱ Τούρκοι ἀνέψαν πολλοὺς λύχνους πρὸς σημείον
παραδόσεως.

Ὁ ἥλιος δὲν ἐφαίνετο πλέον καὶ ἡ νύξ ἐκάλυπτε
τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο θέαμα, ἀλλ' αἱ πέριξ φλό-
γες ἐφώτιζον τὰ πάντα. Βαθεῖα σιωπὴ ἐκυρίευσεν τὸ
Ναβαρίνον, ἐνίστε μόνον διακοπτομένη ὑπὸ τοῦ βόμ-
βου κιομένου πλοίου. Ἐντεῦθεν ἦσαν ὑποβρυχιοὶ
φρεγάται, τῶν ὁποίων ἐξεῖχον οἱ ἱστοί, σκάφη κε-
καυμένα, πτώματα ἐπιπλέοντα, καὶ λεῖψανα ἱστῶν
καὶ ἀκροκεραίων, τὰ ὅποια ἠγωνίζοντο νὰ δραξῶσι
πολλοὶ νηχόμενοι, διαφυγόντες τοσαύτης τὸν θάνατον.
Ἀλλαχοῦ ἦσαν τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων περιτεθραυ-
σμένα καὶ περικλασθέντας ἔχοντα τοὺς ἱστούς, λέμ-
βοὶ εὐρωπαϊκαὶ πλῆθουται νεκρῶν περιτετυλιγμέ-
νων, αἰγυπτιακὰ πλοῖα καίοντα ἐπὶ τοῦ αἰγια-
λοῦ καὶ στήλαι καπνοῦ καὶ φλογὸς ἐκ τῆς Σρακ-
τηρίας φωτίζονται διὰ σκυθρωπῆς λάμψεως τὴν οἰκ-
τράν καὶ μεγαλοπρεπὴ ταύτην σκηνήν. Οὐχ ἦττον
φοβερὰ ἦτον ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῶν πλοίων.
Ὁ τύπον εὐτάκτως διατεθειμένος ὀπλισμὸς ἦτον ἐν
ἄκρῳ ἀταξίᾳ, πλῆθος κεκομμένων σχοινίων ἐκρέμα-
το ἐκ τῶν ἱστῶν, τὸ κατάστρομα ἀκάθαρτον καὶ

ὑπὸ τῆς πυρίτιδος μελανωθέν, ἡ αἵματοσταγὴς, τρήματα ξύλων, ἀνατετραμμένα τηλεβόλα, κυλλίδαντες συντετριμμένοι, τροχαλῖαι, κάδοι, ὄπλα καὶ παντοῖα πολεμικὰ ὄργανα ἔκιντο ἐνακίξ, καὶ τοῦ θορύβου ἡ ἐντύπωσις πῦξανε διὰ τῆς ἀκοῆς τοῦ στεναγμοῦ τῶν θνησκόντων καὶ τραυματιῶν.

Μεσοῦσης ἦδη τῆς νυκτὸς οἱ μάχηται παρεδίδοντο εἰς τὸν ὕπνον μετὰ τριαύτην αἱματηρὰν μάχην, διαρκέσασαν πλέον τῶν 4 ὥρων, ὅτε πνεῦμα ἐπελθὼν ἐξ ἀνατολῶν ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ τὴν αἰγυπτιακὴν ναυαρχίδα φλεγομένην καὶ τὴν ἐξώθησεν ἐπὶ τοῦ Καγγούτ. Ὁ ἀτρόμητος διευθυντὴς αὐτοῦ Ἀβίνωφ, εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τῶν σκοπῶν περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ἐξαγείρει τὸ πλήρωμά του καὶ ἐκδροντὰ ὅλην τὴν πλευράν του κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι δὲν μεταβάλλει ὁρμήν καὶ ὑποθέτων ὅτι δὲν ἐκυβερνᾶτο πλέον, διέταξε νὰ κόψωσι τ' ἀγκυροσχοινία διὰ νὰ σώσῃ τὸν Καγγούτ ἀπο τῆς προσμίξεως. Ὅλα ἐφαίνοντο ἀνωφαλῆ, διότι τὸ αἰγυπτιακὸν πλοῖον κατασυρόμενον περιέπλεκε τὸ ἐμβόλόν του εἰς τὰ ἐξάρτια τοῦ ῥωσικοῦ. Ἐν τούτῳ θορύβῳ οἱ Ῥῶσοι νύχται, πάντοτε οἱ αὐτοί, ἐφώρμησαν ἐπὶ τῆς αἰγυπτιακῆς ναυαρχίδος, διὰ νὰ σβέσωσι τὸ πῦρ, ἀλλ' οὐδὲν ἐπραγματοῦντο, διότι ἐστειροῦντο ἀντλίδων καὶ κάδων καὶ διότι ὀλίγοι Ἀραβῆς περισωζόμενοι ἐνέπρηθον ἐπίτηδες διάφραγμα ἀλλὰ μὲν. Τότε ὁ Ἀβίνωφ ἀποκόψας τὸ ἐμβόλον τοῦ αἰγυπτιακοῦ πλοίου καὶ ἀπώθησας αὐτὸ διὰ κοντῶν, κατώρθωσε νὰ παρασυρθῇ πάλιν καὶ νὰ ἐξοικίλῃ ἐπὶ τῆς ὁχθῆς. Πολλοὶ Ῥῶσοι ἐγένοντο παρανάλωμα τῶν φλογῶν, θέλοντες ἐξάπαντος νὰ τὰς σβέσωσι, διὰ νὰ κυριεύσωσι τὴν αἰγυπτιακὴν ναυαρχίδα, θεωρουμένην ὡς τὸ ὄραϊσμα τοῦ ὁμωνύμου στόλου.

Δυσκόλως θέλει εἶραι τις ἐντὸς τῶν χρονικῶν τῆς νεωτέρας ἱστορίας, καὶ τοὶ ἀφθονούσας ἀπὸ αἱματηρὰς μάχης, ἀλλήν αὐτῆς τοῦ Ναβαρίνου φοβερωτέραν, πεισματωδεστέραν ἢ καταστρεπτικωτέραν. Οἱ Τουρκοαἰγύπτιοι ἀπώλεσαν τρία πλοῖα τῆς γραμμῆς ἐξοικίλαντα καὶ ἐμπρησθέντα, πάντε ἀλίτην ὀϊκία, ἐξ ὧν δύο κατεδυθῆσαν, ἐν ἐξερράγῃ, ἐν ἐκυριεύθη καὶ τὸ τελευταῖον ἐξώκειλε καὶ ἐκάη, ἐννέα φρεγάτας, δεκαπέντε κορβέτας, ἐννέα βρῖκια καὶ ἐξ πυρπολικὰ. Ἐτραυματίσθησαν, ἐφονεύθησαν καὶ ἐπνέγησαν πέντε χιλιάδες περίπου ἐξ αὐτῶν, καὶ αὐτὸς ὁ ναύαρχος Καπετάμπεης ἐφονεύθη μετὰ τῶν πρώτων, τῶν συμμάχων ἀπέθανον 178 ἄνδρες, ἦτοι 75 Ἀγγελοὶ, 43 Γάλλοι καὶ 60 Ῥῶσοι, ἐτραυματίσθησαν δὲ πλέον τῶν 470. Ἀπέθανον ὁμοῦς διάφοροι ἐξοχοὶ ἀξιωματικοί, ἐξ ὧν ὁ κυβερνήτης Σμιθ, τὸν ὅποιον ὅλος ὁ στόλος ἐπένθησεν καὶ διὰ τὰς γνώσεις καὶ διὰ τὰς ἀρετὰς του, ὁ διευθυντὴς Βέλλος, ὁ ὑποπλοίαρχος τοῦ δικρότου Στέφανος, ὁ πλωτάρχης Φιτζρόης καὶ τρεῖς ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ πυρπολικοῦ. Καὶ ὁ ἀνδρείος διευθυντὴς τῆς Γενούης Βαθούρης καίριως τραυματίσθεις καὶ τάλαιπωρηθεὶς μετολίγον μετέβη εἰς τὴν ἄλλην ζώνην. Ἐκ τῶν τραυματιῶν ἦσαν ὁ διευθυντὴς Βρετανιέρος, ὁ ὑποπλοίαρχος τοῦ δικρότου Κοδριγκτῶν, ὁ

πλωτάρχης Βουμβουρῆς, τοῦ ὁποίου κατεάγη ὁ βραχίον καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος ῥῶσος Σβίγκεν, τοῦ ὁποίου διὰ σφαίρας κατεθραύσθη τὸ δεξιὸν σκέλος, ἀλλὰ καρτεροῦχῶν ἐζήτησε νὰ τὸν ὑποδαστάσωσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐνθα διέβαινε μέχρι τέλους τῆς μάχης.

Τὴν ἐπαύριον, ἐπέτειον ἡμέραν τῆς ἐν Τραπεζαλῆς ναυμαχίης, ἐνθα ὁ Κοδριγκτῶν διέβηκε τὸν Ὠρεῖον, οἱ τρεῖς σύμμαχοι ναύαρχοι ἐγραψαν πρὸς τὸν Ἰσραήμ Πασάν, ὅτι ἐπολέμησαν μόνον διὰ νὰ σώσωσι τὴν τιμὴν τῆς σημαίας των, ὑποσχόμενοι νὰ μὴ λάβωσι μεθ' ἐαυτῶν πρὸς Ἠριαμβόν ἐκ τῶν κυριευέντων πλοίων, ἐὰν δὲν πυροβολήσωσι πλέον ἐπὶ τῶν λείψεων καὶ τῶν πλοίων των, ἀλλως, ἐὰν ἀποτολμήσωσι ταῦτο οἱ Τούρκοι, θέλουσι κατακαῦσαι τὰ ὑπόλοιπα πλοῖα καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν τοῦ Ναβαρίνου. Ὁ Ἰσραήμ δὲν ἀνταπέστειλεν, ἀλλ' ἐπαύσε τὸν Ταχίρ Πασάν, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐδεσφαίωσε τὸν Κοδριγκτῶνα, ὅτι οὐδεμίαν θέλει γίνεαι ἐχθροπραξίαν ἐκ μέρους τῶν Τουρκοαἰγυπτίων. Ἐν τούτοις οἱ σύμμαχοι, κηδεύσαντες τοὺς πεσόντας καὶ θεραπεύσαντες ὡς ἔβη δυνατόν τὰ κεκακωμένα πλοῖά των, ἐξέπλευσαν τοῦ Ναβαρίνου τὴν 28 Ὀκτωβρίου διευθυνόμενοι πρὸς τὴν Μαλίτην, ἐνθα μετὰ βραδὺν καὶ ἐπιπονον διαπλουν ἡγχυροδόκησαν ἀρχομένου τοῦ Νοεμβρίου, χαίροντες ὅτι διέφυγαν τοιοῦτον ὀλεθρον καὶ ἐπαιρούμενοι εἰς τὰ πραχθέντα.

Τοιαύτη ἡ ἐν Ναβαρίνῳ ναυμαχία, τῆς ὁποίας τ' ἀποτελέσματα ὅσῳ ἐπιβλαβὴ εἰς τοὺς Τούρκους, τόσῳ αἰσία εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ πρῶτον αἰσθημα τῶν ὑπουργῶν τῆς Τουρκίας ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίκησις, ἀλλ' ἀναλογιζόμενοι τὰς ἀπωλείας των καὶ τὸ ἀκατόρθωτον, νὰ πολεμήσωσιν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου ἀνευ στόλου, ἤλλαξαν γνώμην καὶ ἐκάμψθησαν, οἱ δὲ Ῥῶσοι βλέπουσα ἐπιτηδείαν τὴν στιγμήν νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀντίπαλόν της, ἐκίρυσεν εἰς αὐτὴν τὸν πόλεμον. Ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε θεατῆς ὁ στρατὸς, τοσαύτον τὸν ἠψύχησεν, ὥστε ἀπέσχε τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμου. Οἱ Αἰγύπτιοι μάλιστα, τοὺς ὁποίους τὸ πελαγὸς ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς πατρίδος των, μετὰ τοῦ στόλου εἶδον συγκαταστρεφόμενας τὰς ἐλπίδας, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθασεν εἰς Ναβαρίνον γαλλικὸς στόλος, κομίζων 12 χιλιάδας στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαισῶνα, ὁ δὲ Ἰσραήμ Πασάς, ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, εἰσέβη εἰς τὰ πλοῖα μετὰ τοῦ στρατοῦ του κατὰ τὸ ἐξ τοῦ 1828, πλεύσας εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἀφίγων εἰς τὴν Ἑλλάδα φοβεράν ἐνθύμησιν. Τότε ἡ Ἑλλάς, ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν της, ἤρρισε ν' ἀναπνέῃ καὶ νὰ θεραπεύῃ τὰς πληγὰς της. Ἐπὶ τέλους κρυυχθεῖσα αὐτόνομος παρὰ τῶν τριῶν δυνάμεων, ἐλαβε τὸ βραβεῖον, τὸ ὅποιον τόσα ἔτη ἠγωνίζετο νὰ κατορθώσῃ, ἀν δὲ δὲν ὑπῆρξεν ἀποχρῶσα ἀμοιβὴ τοῦ ἡρωισμοῦ της, ἐξησφάλισεν ὁμοῦς τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν αὐτῆς καὶ παρεσκαύασεν αἰσιώτερον τὸ μέλλον.

Π. ΚΑΛΑΙΓΑΣ.

